

اگر همین الان کسی با تخته و ماژیک جلوی روی تان سبز شود و از شما امتحان دیکته بگیرد، چه نمره‌ای می‌گیرید؟

شهر در محاصره کلمه‌های زامبی

الیه توانا | روزنامه‌نگار

عکس‌ها: مرجان دهقان

اشتباه‌های املایی و دستوری، بهمان حمله کرده‌اند. شاید این جمله‌ا عراق‌آمیز به نظر برسد ولی ما جدی جدی در معرض زامبی‌های کلمه‌ای هستیم که به جان زبان‌مان افتاده‌اند. آن‌ها همه‌جا هستند؛ توی آگهی‌های تلویزیونی، روی بیلبوردهای تبلیغاتی، لابه‌لای متن‌ها و پیام‌های فضای مجازی و حتی به‌طرزی غافل‌گیرانه در کتاب‌ها و روزنامه‌ها. بانکی در شعار تبلیغاتی‌اش می‌نویسد «عبد و عیدیش» و ساره بیات با «این‌حاله منه بی‌توست» طرحی نو در غلط‌نویسی درمی‌اندازد. شما هم احتمالاً نمونه‌هایی از اشتباه‌های شاخ‌دار در ذهن‌تان دارید البته اگر خودتان دچار زامبی‌های کلمه‌ای نشده باشید. چند روز پیش با یک تخته سفید و ماژیک، رقتم توی خیابان‌واز مردم امتحان دیکته گرفتیم. رایج‌ترین اشتباه‌های نوشتاری را فهرست کرده بودم و بیشتر داوطلب‌ها همان‌طور که حدس می‌زدیم، دچار خطا شدند. اگر برای‌تان مهم است که در نوشتن به زبان مادری‌تان لنگ نزنید و در ارتباط کتبی [مجازی] برقرار کردن با دیگران باعث سوء تفاهم نشود، پرونده امروز بهتان کمک می‌کند. همچنین اگر از دیدن و خواندن غلط‌های بی‌پایان خسته شده‌اید، می‌توانید از توضیحات این پرونده برای آموزش درست‌نویسی به رفقای‌تان استفاده کنید.

بحران «هکسره»

■ صفیه ۲۴ ساله، کارشناس زبان انگلیسی است و باخوشرویی حاضر به‌املا نوشتن می‌شود. صفیه از پس همه کلمه‌ها و جمله‌ها برمی‌آید ولی «هکسره» به در دسر می‌اندازدش. جمله‌این است «گلدون زیبایی تو خونه‌مونه».

🔗 نقش‌نمای اضافه؛ کسره‌ای است که در ترکیب‌های اضافی (مضاف و مضاف‌الیه) و وصفی (موصوف و صفت) به کار می‌رود و معمولاً وقتی می‌نویسیم‌اش که احتمال بدخوانی وجود داشته باشد. ترکیب اضافی، مثل «گلدون من» و وصفی مثل «گلدون زیبا»؛ در این‌ها گذاشتن کسره، لزومی ندارد ولی مثلاً در ترکیب «در اتاق» اگر منظورمان در ورودی اتاق باشد نه «داخل» اتاق از کسره استفاده می‌کنیم.

✓ نکته: های غیر ملفوظ را، یعنی «ه» ای که نوشته می‌شود ولی تلفظ نمی‌شود (مثلاً در کلمه خانه)، در محاوره نویسی، حذف نمی‌کنیم. برای این‌که این نکته یادتان بماند، مثال «خون» و «خونه» را به حافظه بسپارید؛ زیبایی تو **خونه‌مونه**، زیبایی تو **خونه‌مونه**. وقتی «ه» انمی نویسید، معنی جمله عوض می‌شود.

■ مهدیار ۱۴ ساله با این‌که تازه مدرسه‌اش تعطیل و از شر درس خلاص شده است، از دیکته نوشتن استقبال می‌کند. مهدیار اگر چه می‌گوید: «دیکته‌ام عالی‌ه و معمولاً ۲۰ می‌گیرم»، تسلیم هکسره می‌شود. جمله درست این است «این لیوان کیانه که روزمیزه».

🔗 «ه» معادل فعل؛ قبلاً در ارتباطات از راه دور مکتوب‌مان، خیلی جدی و رسمی می‌نوشتیم «حال ما خوب است»، فضای مجازی اما این جدیت را بر نمی‌تابد و غیر از بزرگ‌ترهای پایبند به رسم الخط نامه‌های قدیمی، دیگران محاوره نوشتن را ترجیح می‌دهند. در فارسی محاوره، وقتی «است» و «هست» را حذف می‌کنیم باید چیزی به جایش که نشان‌دهنده فعل باشد، اضافه کنیم. آن چیز، «ه» است یعنی

می‌نویسیم «حال ما خوبه» یا «این لیوان کیانه **است**...».

■ صدیقه ۵۲ ساله، دبیر ادبیات است و تنها داوطلب خوش‌خط‌ما. محاوره نویسی، ایشان را به اشتباه می‌اندازد و کمک می‌کند آخرین نکته مهم در هکسره را باهم یاد بگیریم.

🔗 نشانه معرفه؛ به چیزهایی که برای مخاطب‌مان مبهم و نامعین باشند، می‌گوییم «نکره» و این ناشناس بودن را با نشانه‌های رایج «یک، قبل از کلمه یا ی» در انتهای آن نشان می‌دهیم. رفته‌اید خرید و دارید با مادر‌تان صحبت می‌کنید. به او خبر می‌دهید که «یه پیرهن خریدم/پیراهنی خریدم». اگر پیراهنی را که خریده‌اید، مادر‌تان قبلاً مثلاً پشت و بترین مغازه دیده باشد، دیگر نکره نیست و معرفه است. در این صورت می‌گویید: «امان! پیراهنه رو خریدم» یعنی همانی که باهم دیدیم.

در فارسی محاوره، برای نشان دادن واژه‌های معرفه از «ه» به جای «کسره» و برعکس است، ✓ کلمه «هکسره» را که ناظر به خطا در استفاده از «ه» به جای «کسره» و برعکس است، اولین بار یک صفحه توییتری باب کرد.

گزارش یک امتحان دیکته متفاوت

چند روز پیش، در محدوده خیابان‌های پررفت‌وآمد فلسطین، راهنمایی و احمدآباد، تخته و ماژیک به دست دنبال کسانی می‌گشتم که چند دقیقه وقت دیکته نوشتن داشته باشند. بین تعداد زیاد متعجب‌ها و دوربین‌گریزها و عجله‌دارها، ۱۵ نفر داوطلب شدند. می‌دانم که به نمونه‌آمری‌ام کلی ایراد وارد است، قرار هم نبوده است کار پژوهشی انجام بدهم ولی به هر حال از این تعداد، سه نفر در امتحان دیکته‌ای نه‌چندان دشوار هیچ اشتباهی نداشتند. چون اشتباه‌ها تکراری بود، چند تایی‌شان را برای نمونه انتخاب کردم تا غلط‌های رایج و صورت در دست‌شان را باهم ببینیم. شایان ذکر است که بعضی‌ها دوست نداشتند عکس‌شان را منتشر کنیم.

ZENDEGI - SALAM

ضمیمه روزنامه خراسان

دوشنبه ۱۳ داسفند ۱۳۹۷
۲۶ جمادی الثانی ۱۴۴۰ • ۴۰ مارس ۲۰۱۹
شماره ۲۰۵۲

۱۲۷۵

معضل انواع «ز»

■ فرشته ۴۳ ساله است، ادبیات خوانده و حالا هم مشغول زبان خواندن است. چندتا کلمه اول را راحت و سریع می‌نویسد اما به «سپاس گزار» که می‌رسد چندبار ماژیک را م‌در روی تخته حرکت می‌دهد و بالاخره «ذ» را انتخاب می‌کند.

🔗 گزار یا گزار؟ «گذاشتن» در معنای حقیقی کلمه، قرار دادن فیزیکی است مثل «مدار را بگذار سر جایش» و در معنای مجازی به معنی وضع و تاسیس کردن مثل «قانون‌گذار» و «بنیان‌گذار». کلمه‌هایی که معانی گفته‌شده را ندارند، «می‌گزارند». نیازی نیست معنی‌های «گزاردن» را حفظ کنید ولی محض اطلاع بد نیست بدانید که معنی به‌جا آوردن، ادا کردن، انجام دادن و اجرا کردن می‌دهد. طبق این قاعده، از آن جایی که سپاس نه قرار دادنی است و نه وضع کردنی، باید

«سپاس گزار» باشیم.

■ هدی، دبیرم گرافیک دارد. می‌گوید توی مدرسه همیشه از املا ۲۰ می‌گرفته است. واقعا هم کارش خوب است، به جز «بذار» که «بزار» می‌نویسدش. سر کار برده‌ای «گذاشتن» باهم توافق کردیم و خیلی بعید است، کسی بنویسد «مدار را بگذار سر جایش» ولی همین کلمه وقتی محاوره می‌شود، خیلی‌ها را به اشتباه می‌اندازد.

کلمه‌های در دسر ساز

یک سری اشتباه‌های رایج دیگر هم وجود دارد که مثل موارد بالا نمی‌شود با قانون و قاعده دسته‌بندی‌شان کرد. البته معنی‌اش این نیست که سخت و حفظ‌نکردنی هستند. اتفاقاً خیلی هم ساده‌اند اما آن قدر در فضای مجازی اشتباه نوشته شده‌اند که چشم‌مان به املائی نادرست‌شان عادت کرده است.

■ امیرحسین ۲۰ ساله، دانشجوی رشته آشپزی بین‌الملل، اعتراف می‌کند که دیکته‌اش خیلی بد است و قبل از نوشتن می‌گوید: «صفر میشم». امیرحسین گرچه کلی غلط دارد اما وضعیتش با کسانی که در فضای مجازی می‌بینیم، خیلی فرقی ندارد. او مثل خیلی‌های دیگر، «راجع به» را «راجع به» می‌نویسد.

■ عباسعلی، ۱۹ ساله و تا دبیرم درس خوانده است. او هم مثل امیرحسین می‌گوید: «املاام خوب نیست. تومدرسه همیشه ۱۲-۱۰ می‌گرفتم». البته به آن بدی‌ها که می‌گوید، نمی‌نویسد و فقط دیکته درست «انضباط» را یادش نمی‌آید. «نظم» و «انضباط» را خیلی‌ها اشتباه می‌نویسند، شاید چون فکر می‌کنند از یک ریشه و هم‌خانواده هستند.

■ سبحان کلاس هشتمی، در مدرسه، املا را همیشه ۲۰-۱۹ می‌گیرد اما از آن جایی که توقع ندارد توی خیابان‌اش دیکته بگیرند، غافل‌گیر می‌شود. مطمئناً اشتباه سبحان، اشتباه خیلی‌هاست. «خرد» معنی ریز و کوچک دارد، پس «سبزی خردشده» درست است اما چرا با «خوردن» اشتباه می‌شود؟ به دلیل ناهماهنگی تلفظ و نوشتار. «خُرد» را در محاوره «خورد» می‌گوییم؛ یعنی می‌گوییم «پول خورد» ولی باید بنویسیم «پول خرد»؛ «واو» تلفظ می‌شود ولی نوشته نمی‌شود؛ از آن طرف، «خوردن» را «خُردن» تلفظ می‌کنیم؛ یعنی «واو» را می‌نویسیم ولی نمی‌گوییم. برای این‌که گیج نشوید، به جای تلفظ کلمه به معنی‌اش دقت کنید.

■ نازنین زهرا، داوطلب نمکین امتحان دیکته‌ما، کلاس دوم است. از او که تازه به جمع باسوادها پیوسته، بی‌غلط نوشتن، توقع زیادی است. «امشب خواستگاری خواهرمه»، جمله نازنین زهرا بود تا بتوانم توضیح «واو معدوله»، واوی را که نوشته می‌شود ولی خوانده نمی‌شود، کامل کنم. «واو معدوله»، زمانی تلفظ می‌شده است و گویا هنوز هم نزد بعضی فارسی‌زبان‌ها، تلفظ می‌شود. حالا که این «واو» به کار نمی‌آید، چرا حذف نکنیم؟ چون کلماتی دیگر با تلفظ مشابه و املائی متفاوت وجود دارند؛ مثلاً خاستن به معنی قیام کردن و بلند شدن است و با «خواستن»، متفاوت است. پس «دلم می‌خاد» غلط است؛ همچنین «خایم میاد» و «خاهر».

جدول متوسط [شماره ۷۳۴۸]

۲۰	۱۹	۱۸	۱۷	۱۶	۱۵	۱۴	۱۳	۱۲	۱۱	۱۰	۹	۸	۷	۶	۵	۴	۳	۲	۱

	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰
۱	ا	ب	پ	ت	ث	ج	ح	خ	د	ذ	ر	ز	س	ی	م	ن	و	ه	و	ا
۲	ا	ب	پ	ت	ث	ج	ح	خ	د	ذ	ر	ز	س	ی	م	ن	و	ه	و	ا
۳	ا	ب	پ	ت	ث	ج	ح	خ	د	ذ	ر	ز	س	ی	م	ن	و	ه	و	ا
۴	ا	ب	پ	ت	ث	ج	ح	خ	د	ذ	ر	ز	س	ی	م	ن	و	ه	و	ا
۵	ا	ب	پ	ت	ث	ج	ح	خ	د	ذ	ر	ز	س	ی	م	ن	و	ه	و	ا
۶	ا	ب	پ	ت	ث	ج	ح	خ	د	ذ	ر	ز	س	ی	م	ن	و	ه	و	ا
۷	ا	ب	پ	ت	ث	ج	ح	خ	د	ذ	ر	ز	س	ی	م	ن	و	ه	و	ا
۸	ا	ب	پ	ت	ث	ج	ح	خ	د	ذ	ر	ز	س	ی	م	ن	و	ه	و	ا
۹	ا	ب	پ	ت	ث	ج	ح	خ	د	ذ	ر	ز	س	ی	م	ن	و	ه	و	ا
۱۰	ا	ب	پ	ت	ث	ج	ح	خ	د	ذ	ر	ز	س	ی	م	ن	و	ه	و	ا
۱۱	ا	ب	پ	ت	ث	ج	ح	خ	د	ذ	ر	ز	س	ی	م	ن	و	ه	و	ا

حل جدول شماره ۷۳۴۷

جدول سخت [شماره ۵۵۹]

	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰
۱																				
۲																				
۳																				
۴																				
۵																				
۶																				
۷																				
۸																				
۹																				
۱۰																				
۱۱																				

	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰
۱	ا	ب	پ	ت	ث	ج	ح	خ	د	ذ	ر	ز	س	ی	م	ن	و	ه	و	ا
۲	ا	ب	پ	ت	ث	ج	ح	خ	د	ذ	ر	ز	س	ی	م	ن	و	ه	و	ا
۳	ا	ب	پ	ت	ث	ج	ح	خ	د	ذ	ر	ز	س	ی	م	ن	و	ه	و	ا
۴	ا	ب	پ	ت	ث	ج	ح	خ	د	ذ	ر	ز	س	ی	م	ن	و	ه	و	ا
۵	ا	ب	پ	ت	ث	ج	ح	خ	د	ذ	ر	ز	س	ی	م	ن	و	ه	و	ا
۶	ا	ب	پ	ت	ث	ج	ح	خ	د	ذ	ر	ز	س	ی	م	ن	و	ه	و	ا
۷	ا	ب	پ	ت	ث	ج	ح	خ	د	ذ	ر	ز	س	ی	م	ن	و	ه	و	ا
۸	ا	ب	پ	ت	ث	ج	ح	خ	د	ذ	ر	ز	س	ی	م	ن	و	ه	و	ا
۹	ا	ب	پ	ت	ث	ج	ح	خ	د	ذ	ر	ز	س	ی	م	ن	و	ه	و	ا
۱۰	ا	ب	پ	ت	ث	ج	ح	خ	د	ذ	ر	ز	س	ی	م	ن	و	ه	و	ا
۱۱	ا	ب	پ	ت	ث	ج	ح	خ	د	ذ	ر	ز	س	ی	م	ن	و	ه	و	ا

حل جدول شماره ۵۵۸